

Висновки. Нами було досліджено кримінальні процесуальні норми, яких мають дотримуватись слідчий, прокурор та інші уповноважені службові особи, котрим надано право здійснювати затримання, у процесі визнання особи підозрюваним, та одержано висновки з окремих аспектів їх застосування.

Встановлено, що законодавчі положення, які регламентують інститут повідомлення про підозру, потребують удосконалення шляхом внесення відповідних змін до КПК України, що дасть змогу уникнути суперечностей у процесі їх правозастосування та зробить діяльність практичних працівників більш якісною та ефективною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини. – 2-е вид. укр. мовою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/ECHR.htm>.

4. Татаров О.Ю. Проблеми повідомлення про підозру та шляхи їх вирішення / О.Ю. Татаров // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 4. – С. 179–186.

5. Тищенко О.І., Говорун Д.М. Окремі питання процесуального порядку повідомлення про підозру в контексті реалізації засади публічності / О.І. Тищенко, Д.М. Говорун // Кримінальний процес. – 2016. – № 9. – С. 143–152.

6. Юрченко Л.В. Повідомлення про підозру: новела кримінального процесуального законодавства України / Л.В. Юрченко // Актуальні проблеми публічного та приватного права: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (3 жовтня 2012 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – С. 355–357.

УДК 343.13

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Соколов О.В., аспірант

кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснено аналіз критеріїв розмежування кримінальних процесуальних рішень, які приймаються у зв'язку з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, а також обґрунтована доцільність теоретичної розробки зазначеного питання з метою подальшого використання у вітчизняній нормотворчій діяльності.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінальні процесуальні рішення, негласні слідчі (розшукові) дії, отримання доказів.

В статье осуществлен анализ критериев разграничения криминально процессуальных решений, которые принимаются в связи с проведением негласных следственных (розыскных) действий, а также обоснована целесообразность теоретической разработки указанного вопроса для дальнейшего использования в отечественной нормотворческой деятельности.

Ключевые слова: криминальный процесс, криминально процессуальные решения, негласные следственные (розыскные) действия, получение доказательств.

Sokolov O.V. CRIMINAL PROCEDURAL DECISION AS THE BASIS OF PERFORM SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS

The article presents analysis criteria for delineating criminal procedural decisions that are taken in connection with the perform secret investigative (search) actions, also practicability of the theoretical study of this issue was substantiated for the further use in the national regulatory development activity.

Key words: Criminal Procedure, criminal procedural decisions, secret investigative (search) actions, obtaining evidence.

Постановка проблеми. Із впровадженням у вітчизняному кримінальному процесуальному праві інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) законодавцем були значно розширені повноваження представників сторони обвинувачення (прокурора та слідчого), спрямовані на отримання (збирання) та перевірку доказів шляхом використання таємних методів розслідування, які за своєю природою можуть бути порівняні з оперативно-розшуковими заходами.

У свою чергу, підставами для проведення НС(Р)Д у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) визначені відповідні

процесуальні рішення уповноважених суб'єктів сторони обвинувачення та слідчого судді.

Згідно зі ст. 110 КПК, процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. При цьому законодавець виділяє такі види процесуальних рішень: 1) судове рішення, яке приймається у формі ухвали або рішення; 2) рішення слідчого, прокурора, яке приймається у формі постанови та 3) обвинувальний акт, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування.

Разом із тим під час аналізу змісту п. 1.9 «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затвердженої Наказом ГПУ, МВСУ, СБУ, Адміністрації ДПСУ, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція) привертає увагу те, що впорядники зазначеного підзаконного нормативно-правового акта відносять до процесуальних документів щодо проведення НС(Р)Д не лише постанову слідчого, прокурора та ухвалу слідчого судді, а й клопотання, доручення, протоколи слідчого, прокурора, а також протоколи уповноваженого співробітника (працівника) оперативного підрозділу.

Неоднозначне тлумачення поняття та видів процесуальних рішень і процесуальних документів на практиці викликає значні труднощі, оскільки визначені КПК суб'єкти приймають певні кримінальні процесуальні рішення, які не відповідають меті їх винесення. Зважаючи на це, нагальною є потреба з'ясування сутності поняття «кримінальне процесуальне рішення», виокремлення його суттєвих ознак, дослідження правової природи, підстав його прийняття і реалізації слідчим, прокурором, слідчим суддею з метою проведення НС(Р)Д.

Ступінь розробленості проблеми. Науковим розробленням зазначеної проблематики протягом багатьох років ще з часів радянського періоду займалися видатні процесуалісти М.І. Бажанов, Ю.М. Грошевський, В.Я. Дорохов, А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, П.А. Лупинська, Ю.В. Манаєв та інші. На сучасному етапі розвитку кримінальної процесуальної науки вказаним питанням присвятили свої праці І.В. Басиста, О.В. Гладишева, Н.В. Глинська, О.І. Марочкін, Н.Г. Муратова, М.А. Погорецький, В.О. Семенов, Д.Б. Сергеева та інші. Водночас недостатньо розробленим залишилось питання характеристики і чіткого розмежування кримінальних процесуальних рішень (далі – КПР), які приймаються у зв'язку з проведенням НС(Р)Д. Детальне дослідження зазначеного питання дасть можливість, на думку автора цієї роботи, створити наукове підґрунтя для подальшого наукового аналізу технології проведення НС(Р)Д, що відповідає вимогам закону.

Н.В. Глинська слушно зазначає, що більшість дослідників проблеми КПР розглядають їх як процесуальні акти, в яких завжди містяться відповіді на правові питання, що виникають під час провадження. Однак, говорячи про сутність процесуального акта, варто зазначити, що в правовій літературі це поняття тлумачиться неоднаково [6, с. 26].

Так, М.С. Строгович та П.А. Лупинська розглядають кримінальний процесуальний акт як дію учасника кримінальної процесуальної діяльності, що має процесуальну форму та закріплена в процесуальному документі [1, с. 200; 3, с. 4]. Д.С. Карев, Ю.В. Манаєв та В.В. Смірнова висловлюють позицію, що кримінальний процесуальний акт є процесуальним документом, складеним за результатами діяльності державних органів, що ведуть кримінальний процес [3, с. 32; 4, с. 11; 5, с. 21].

У свою чергу, А.Я. Дубинський та І.В. Басиста вважають, що процесуальний акт є нічим іншим, як процесуальною дією, і процесуальним документом [7, с. 80; 8, с. 52].

Виклад основного матеріалу. Існування різних точок зору вчених щодо визначення процесуального акту зумовлено, перш за все, етимологією слова «акт». Відповідно до «Великого тлумачного словника російської мови», зазначений термін має два значення: 1) одиничний прояв людської діяльності; дія; подія; вчинок; 2) документ, який складається у визначеній формі уповноваженим органом (особою) і встановлює наявність будь-яких прав, обов'язків [9, с. 33].

З цього приводу на увагу заслуговує думка Н.В. Глинської, яка умовно розподіляє КПР на акти-дії та акти-документи. На її думку, акти-документи дістають вияв зовні в особливій процесуальній формі з чітко позначеними індивідуальним найменуванням. На відміну від зазначених документів, акти-дії вчиняються фактично на підставі рішень, найчастіше не втілених у письмову форму. Про те, що такі рішення приймаються, можна судити, лише зважаючи на факт здійснення й отримання результатів провадження конкретної слідчої дії або іншої процесуальної дії. З огляду на роль і функціональне призначення документа в кримінальному процесі, автор наголошує, що найважливішим і невід'ємним компонентом кримінальної процесуальної форми є письмовий характер кримінального провадження, а під кримінальним процесуальним документом розуміється специфічний матеріальний об'єкт, в якому в письмовому вигляді, відповідно до вимог процесуального закону, зафіксована інформація щодо ходу, змісту та результатів діяльності суб'єктів кримінального провадження, а також ухвалені під час такої діяльності рішення [6, с. 27].

Використовуючи вказаний критерій розподілу КПР, які приймаються у зв'язку із проведенням НС(Р)Д, на нашу думку, до актів-документів варто віднести: 1) клопотання слідчого, прокурора про надання дозволу на проведення НС(Р)Д; 2) постанову слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д; 3) ухвалу слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д. У свою чергу, характерні ознаки актів-дій мають доручення слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д, а також вказівки останнього щодо проведення зазначеного виду слідчих дій.

Досліджуючи наукову літературу з питань прийняття КПР, варто виділити, на нашу думку, два основних підходи, які застосовуються під час їх класифікації. Перший – це побудова класифікації на підставі критеріїв, напрацьованих П.А. Лупинською (зміст; функціональне призначення; суб'єкт, який приймає рішення; час прийняття і тривалість дії; процесуальний порядок прийняття рішення і вимоги до його форми; юридична чинність; підстави та умови ухвалення рішення), з різноманітною їх інтерпретацією і виокремленням певних додаткових характеризуючих ознак. Другий – це проведення класифікації на підставі критеріїв, які виникли з урахуванням реформування кримінального процесуального законодавства

шляхом впровадження нових контрольних функцій суб'єктів кримінального процесу, а також нових правових інститутів.

До першого підходу можна віднести класифікацію КПР, яку наводить О.І. Марочкін, аналізуючи кримінальні процесуальні рішення слідчого, які здебільшого можна застосувати і до рішень прокурора. Розглядаючи наведену вищевказаним науковцем класифікацію, хочемо звернути увагу на види їх поділу.

1. *За процесуальною формою їх викладу:* 1) повідомлення; 2) доручення; 3) вимога; 4) розпорядження; 5) постанова; 6) виклик; 7) обвинувальний акт; 8) клопотання; 9) запит про міжнародну правову допомогу; 10) прохання про тимчасову передачу особи тощо. Варто зазначити, що не можна не погодитись зі словами автора, який акцентує на тому, що визнання вказаних процесуальних форм (крім постанови) процесуальними рішеннями слідчого, незважаючи на дискусійність даного питання, зумовлене їх відповідністю всім сутнісним ознакам кримінального процесуального рішення, які виділяє науковець [10, с. 35].

2. *За ступенем визначеності в законі структурної впорядкованості рішень слідчого:* 1) рішення, елементи змісту (структура, складники) яких встановлені законом; 2) рішення, які не мають нормативно визначеної форми та змісту, а тільки названі в законі [10, с. 36]. Використовуючи зазначений критерій класифікації КПР у ракурсі проведення НС(Р)Д, до перших можна віднести клопотання слідчого, прокурора про надання дозволу на проведення НС(Р)Д (ч. 2 ст. 248 КПК), постанову слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д (ст. 251 КПК), а також ухвалу слідчого судді про дозвіл на проведення НС(Р)Д (ч. 4 ст. 248, ст. 372 КПК). До других варто віднести доручення слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д, а також вказівки останнього щодо проведення зазначених слідчих дій (п.п. 4, 5 ч. 2 ст. 36, п. 3 ч. 2 ст. 40, ч. 6 ст. 246 КПК).

3. *Залежно від нормативного визначення строків прийняття рішення:* 1) рішення, конкретні строки прийняття яких встановлені законом; 2) рішення, конкретні строки прийняття яких не встановлені законом [10, с. 39]. КПР, які реалізуються спеціально уповноваженими суб'єктами у процесі проведення НС(Р)Д, не мають чітких строків їх прийняття, окрім ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НС(Р)Д, постановлення якої відповідно до ч. 1 ст. 248 КПК України має бути здійснено протягом 6 годин із моменту отримання слідчим суддею клопотання про надання дозволу на проведення НС(Р)Д.

Інший підхід до класифікації КПР викладено у працях Н.В. Глинської, яка виділяє такі критерії: 1) за складністю процедури ухвалення КПР; 2) за ініціативою в ухваленні КПР; 3) за характером дискреційного складника, реалізованого під час ухвалення КПР; 4) за відношенням до кримінальної процесуальної ітерації (повторювання). З точки зору складності процедури, КПР поділяються на такі, що ухвалюються за простою, складною або альтернативною процедурою [6, с. 34].

У контексті проведення НС(Р)Д до простої процедури ухвалення КПР можна віднести прийняття слідчим, прокурором рішення про спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях, про зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, про залучення до проведення НС(Р)Д інших осіб, а також доручення про проведення НС(Р)Д, надане відповідним оперативним підрозділам. У свою чергу, з урахуванням більш широкого кола повноважень прокурора, він має право за простою процедурою приймати такі КПР: доручати проведення НС(Р)Д слідчому, органу досудового розслідування, або давати вказівки щодо їх проведення; виносити постанови про: 1) контроль за вчиненням злочину; 2) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; 3) заборону проведення ще не розпочатої НС(Р)Д або припинення її подальшого проведення, якщо в цьому відпала необхідність. Також за рішенням прокурора або керівника органу досудового розслідування під час проведення НС(Р)Д можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, а також залучені слідчим особи до конфіденційного співробітництва.

За твердженням Н.В. Глинської, складною варто вважати ту правову процедуру, що утворена сукупністю процесуальних дій різних її учасників, послідовне вчинення яких є необхідною передумовою прийняття КПР. У свою чергу, процесуальні дії, що становлять зазначену процедуру, також мають свою структуру та складаються із взаємопов'язаних між собою дій. З огляду на правозахисну орієнтацію кримінального провадження, вирішальним моментом для так званого «ускладнення» правової процедури вирішення тих чи інших правових питань є ступінь можливого впливу правових наслідків ухваленого під час такої процедури КПР на реалізацію прав і законних інтересів учасників провадження. Так, зокрема, вирішення питань, пов'язаних із можливим суттєвим обмеженням конституційних прав і свобод людини, чинне законодавство відносить до виключної компетенції суду із додержанням вимог змагальної процедури [6, с. 36]. На нашу думку, вказана позиція науковця досить вдало узагальнює ідеї розробників сучасного КПК, які впровадили багатоступеневий механізм прийняття рішення щодо проведення НС(Р)Д, що суттєво обмежують конституційні права і свободи людини, і полягає в погодженні певних видів КПР суб'єктами сторони обвинувачення й отримання дозволу слідчого судді на проведення НС(Р)Д.

Аналіз КПК засвідчує, що низка КПР ухвалюються під час поточної кримінальної процесуальної діяльності слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом лише на виконання імперативних приписів закону з огляду на принцип публічності чи необхідність здійснення функції правосуддя за власною ініціативою

в разі встановлення необхідних підстав для їх ухвалення. Водночас ця група КПР є найменш численною з огляду на те, що до ухвалення майже кожного КПР у межах кримінального провадження компетентну посадову особу можуть спонукати (у встановленому законом порядку) інші його учасники [6, с. 38].

Застосовуючи вказану класифікацію до проведення НС(Р)Д, на наш погляд, до КПР, які ухвалюються за власною ініціативою варто віднести такі рішення слідчого і прокурора: прийняття рішення про спостереження за річчю або місцем у публічно доступних місцях, про зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частин, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, про залучення до проведення НС(Р)Д інших осіб, залучення особи до конфіденційного співробітництва, а також надання доручень про проведення НС(Р)Д відповідним оперативним підрозділам. Крім того, прокурор має право за власною ініціативою вживати таких КПР:

- доручати проведення НС(Р)Д слідчому, органу досудового розслідування або давати вказівки щодо їх проведення;

- виносити постанови: про контроль за вчиненням злочину, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, заборону проведення ще не розпочатої НС(Р)Д або припинення її подальшого проведення, якщо в цьому відпала необхідність.

Також, за ініціативою прокурора або керівника органа досудового розслідування, під час проведення НС(Р)Д можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби.

До КПР, які ухвалюються за ініціативою інших учасників провадження, належать рішення, що приймаються повноважними суб'єктами кримінального провадження виключно за ініціативою інших його учасників-ініціаторів. Причому звернення ініціаторів до компетентної особи об'єктивізуються у різних процесуальних документах, форма та зміст яких, як правило, прямо зазначаються в законі [6, с. 39]. Яскравим прикладом прийняття КПР під час проведення НС(Р)Д за ініціативою інших учасників процесу є погодження прокурором клопотання слідчого до слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д і безпосередньо полягає у візуванні відповідного документу. Н.В. Глинська відносить вказані КПР прокурора до проміжних. Також автор слушно зазначає, що різні судово-контрольні провадження на досудовому розслідуванні за їх різноманіття виникають виключно за ініціативою інших учасників провадження, об'єктивізованою у скарзі або клопотанні [6, с. 39].

Крім того, вказаний процесуаліст у своїй класифікації виокремлює особливий різновид ініціюючих приводів для вирішення певних правових питань слідчим суддею, судом у формі клопотання сторони обвинувачення. На думку автора, оскільки такі клопотання за своєю природою є нічим іншим, як різновидом КПР, їх варто іменувати *ініціюючими* (чи *спонукальними*) КПР, а прийняті за резуль-

татом їх розгляду рішення – *КПР, ухвалення яких спонукається іншими КПР*.

За таких умов власне процес прийняття підсумкового КПР у межах відповідного судового провадження, ініційованого внесенням клопотання стороною обвинувачення, є складним, полісуб'єктним та полістадійним. Відповідно, й процедура ухвалення КПР, ініційованого іншим КПР, має певні особливості, недотримання яких, як правило, зумовлює визнання рішення незаконним [6, с. 42]. Зважаючи на вказане твердження, з яким ми погоджуємося, клопотання слідчого, прокурора про надання дозволу на проведення НС(Р)Д є нічим іншим, як ініціюючим КПР, а винесена за результатами його розгляду ухвала слідчого судді – КПР, ухвалення якого спонукається іншим КПР.

З приводу альтернативної процедури ухвалення рішень, тобто КПР, що можуть прийматися як за ініціативою сторони обвинувачення, так і за ініціативою сторони захисту, з точки зору проведення НС(Р)Д, її існування є спірним. Так, відповідно до ч. 3 ст. 333 КПК України, якщо під час судового розгляду виникне необхідність у встановленні або перевірці обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження не можуть бути встановлені або перевірені іншим шляхом, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право доручити органу досудового розслідування провести певні слідчі (розшукові) дії. У разі прийняття такого рішення суд відкладає судовий розгляд на строк, достатній для проведення слідчої (розшукової) дії та ознайомлення учасників судового провадження з її результатами. Тобто можливість ініціювати відповідні процесуальні дії законодавець закріплює і за стороною захисту. Як слушно зазначає О.А. Білічак, зі змісту положень вказаної статті КПК не впливає, чи може суд дати доручення органу досудового розслідування на проведення саме НС(Р)Д. Проте в ч. 5 цієї самої статті зазначається: «Слідчі (розшукові) дії, які проводяться на виконання доручення суду, здійснюються в порядку, передбаченому главами 20 та 21 цього Кодексу» [11, с. 183]. З цього приводу Д.П. Письменний займає позицію, що НС(Р)Д можуть бути проведені після закінчення досудового розслідування за дорученням суду [12, с. 70–73]. Разом із тим практичний досвід проведення НС(Р)Д за дорученням суду, зокрема, ініційованому стороною захисту, у правоохоронних органах України відсутній, а їх реалізація здійснюється виключно в процесі досудового розслідування та ініціюється стороною обвинувачення. Варто погодитись з О.А. Білічак, яка зазначає, що проведення НС(Р)Д досягає своєї мети лише у разі, коли вони відбуваються таємно, зокрема тоді, коли особі навіть не оголошено про підозру. Здійснення ж НС(Р)Д на етапі судового розгляду кримінального провадження є недоречним хоча б тому, що на цій стадії відбулося відкриття матеріалів іншій стороні (ст. 290 КПК України) і проведення будь-яких слідчих дій для сторони захисту є досить передбачуваним. Окрім того, проведення НС(Р)Д за дорученням

суду не передбачається також положеннями ст. 246 КПК України, якою визначено їх підстави [11, с. 183]. Викладене, на нашу думку, дає підстави констатувати необхідність виключення зі змісту ч. 5 ст. 333 КПК посилання на главу 21, тим самим визначивши, що слідчі (розшукові) дії можуть проводитись за дорученням суду в порядку, передбаченому главою 20 КПК.

Наступною ознакою, за якою Н.В. Глинська класифікує КПР, є *характер дискреційного складника, що реалізований у КПР*. Варто зазначити, що термін «дискреційні повноваження» (від лат. *discretio* – рішення на власний розсуд) у сучасних юридичних словниках визначається як «повноваження, зумовлені власним розсудом суб'єкта правовідносин» [6, с. 44].

Дискреційні повноваження активно реалізуються суб'єктами, які приймають КПР про проведення НС(Р)Д, адже правозастосовна діяльність не може бути нормативно алгоритмізована у такий спосіб, що повністю виключає дискрецію. Так, слідчий, прокурор, відповідно до наданих законом повноважень, з урахуванням умов конкретного кримінального провадження та мети подальших процесуальних дій, на власний розсуд визначають кількість і види негласних слідчих (розшукових) дій, строки їх проведення, осіб, які мають бути залучені до їх реалізації, використання несправжніх (імітаційних) або заздалегідь ідентифікованих (помічених) засобів, залучення осіб до конфіденційного співробітництва.

У разі здійснення заходів судового контролю слідчий суддя, також на власний розсуд, приймає рішення щодо обґрунтованості відповідних клопотань на предмет необхідності проведення кількох видів НС(Р)Д та їх строків. На практиці непоодинокими є випадки, коли слідчий за погодженням із прокурором або прокурор у клопотанні до слідчого судді ініціюють отримання дозволу на проведення цілого комплексу НС(Р)Д (4 і більше) щодо конкретної особи на максимальному передбачений термін, тобто 60 діб. За результатами розгляду подібних клопотань деякі слідчі судді, керуючись роз'ясненнями Вищого спеціалізованого суду України від 29.01.2013 р. «Про окремі питання здійснення слідчим суддею суду апеляційної інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні», задовольняють клопотання частково, тобто надають дозвіл лише на певні види НС(Р)Д зі значно меншим строком (наприклад місяць). Хоча ст. 248 КПК України не передбачає можливості часткового задоволення клопотання. На нашу думку, така практика є вірною, оскільки спрямована на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина та потребує відповідної регламентації у чинному КПК України.

Ще одним видом КПР Н.В. Глинська виділяє *ітеральні правозастосовні акти*, тобто такі, що повторно вирішують конкретне правове питання в межах одного і того самого кримінального провадження. Метою прийняття подібних рішень є перескладання процесуального документу після усунення допущених порушень закону. Автор наголошує, що в

таких випадках ухвалюються однойменні КПР з одних й тих самих правових питань, одні з яких є *первинними*, інші – *такими, що ухвалюються повторно* тією самою посадовою особою чи судом тієї самої інстанції. Також науковець виділяє й існування процесуальних актів, які ініціюють розгляд питання про ітерацію (заяви, скарги) [6, с. 51–52].

Розглядаючи інститут НС(Р)Д через призму такого критерію, зазначимо, що йому притаманні ітеральні правозастосовні акти. Так, відповідно до п.п. 2.4, 2.5 Інструкції відмова прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення негласної слідчої (розшукової) дії приймається у формі постанови і не виключає повторного звернення слідчого після отримання додаткових доказів або усунення недоліків, вказаних прокурором у рішенні. У разі відмови прокурора в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий має право звернутися до керівника органа досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні (ст. 40 КПК). У даному випадку у разі повторного погодження прокурором клопотання слідчого до слідчого судді про проведення НС(Р)Д, як його рішення, так і слідчого можна віднести до ітеральних. Аналогічна ситуація спостерігається і в процедурі розгляду слідчим суддею клопотання про надання дозволу на проведення НС(Р)Д. Так, відповідно до ч. 5 ст. 248 КПК України, постановлення слідчим суддею ухвали про відмову в наданні дозволу на проведення НС(Р)Д не перешкоджає повторному зверненню з новим клопотанням про надання такого дозволу. Тобто у разі нового розгляду слідчим суддею відповідного клопотання з одних і тих самих правових питань, останній приймає саме ітеральний правозастосовний акт. Н.В. Глинська зазначає, що самі ітерації (повторні проведення тих чи інших процесуальних дій), хоча й іноді є виправданими як складові частини права на судовий захист, з точки зору забезпечення ефективного здійснення кримінального провадження не є бажаними, оскільки не сприяють вирішенню справи у розумний строк [6, с. 52]. Погоджуючись загалом із таким твердженням, вважаємо за необхідне зазначити, що у разі ініціювання проведення НС(Р)Д, ітерації відіграють роль певної гарантії, з одного боку, захисту прав і свобод людини, а з іншого – забезпечення можливості вирішення завдань кримінального провадження.

Крім того, науковці приділяють багато уваги таким характеристикам кримінальних процесуальних рішень, як форма і зміст. Так, Н.Г. Колотков наголошує, що форма КПР як різновид правозастосовного акта, крім його внутрішньої структури і властивій їй упорядкованості, охоплює і зовнішнє вираження рішення [14, с. 18]. Вказану думку слушно розвиває Н.Г. Муратова, яка твердить, що у визначення форми процесуального рішення

варто включати, з одного боку, спосіб його словесно-документального вияву (зовнішня форма), а з іншого, структурні частини документа, що розташовані в суворій логічній послідовності (внутрішня форма) [15, с. 26]. При цьому П.А. Лупинська звертає нашу увагу, що форма рішення має відображати «мету рішення, його фактичні і юридичні підстави, мотиви, що зумовили це рішення» [13, с. 144]. Крім того, на думку В.С. Кузьмічова та Ю.М. Черноуса, форма закріплення процесуальних дій (постанова, клопотання, доручення, тощо), окрім протоколу слідчої дії, виражають одностороннє волевиявлення суб'єкта розслідування, що може бути підставою для виникнення розвитку, зміни або припинення правовідносин [16, с. 214].

З урахуванням викладеного, вважаємо за необхідне розглянути питання, в чому ж полягає різниця між основними КПР, які приймаються під час проведення НС(Р)Д. На нашу думку, загальними критеріями, за якими можна чітко відрізнити конкретні КПР, є *мета їх прийняття та функціональний зміст*. Так, Н.В. Глинська зазначає, що у загально-теоретичній та кримінальній процесуальній літературі існують різні класифікації процесуальних документів, втім, загальним є те, що всі дослідники виділяють групу документів владно-розпорядного характеру, в яких відображаються рішення компетентних суб'єктів, що ведуть процес, та документи, що виконують суто інформативну та фіксаційну функції, зокрема протоколи та інші документи, що забезпечують спілкування між різними учасниками процесу, а також реалізацію владними суб'єктами своїх законних повноважень (письмові вказівки та доручення, вимоги щодо надання предметів та документів, отримання розписки, пояснення, заява про самовідвід тощо) [6, с. 58].

Отже, взявши за основу вищевказаний науковий підхід, із метою чіткого розмежування КПР, які виносяться під час проведення НС(Р)Д, проаналізуємо їх не лише за назвою, а й іманентними ознаками та сутністю. При цьому хочемо відзначити, що, на нашу думку, уповноважений суб'єкт, приймаючи різноманітні КПР з метою проведення НС(Р)Д, переслідує як одну загальну мету, що притаманна усім зазначеним рішенням, так і проміжні цілі, що є характерними для кожного різновиду КПР.

Загальною метою прийняття КПР є створення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які будуть спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

З приводу проміжних цілей кожного виду КПР зупинимось на нижченаведеному.

Так, у постанові слідчого, прокурора про надання дозволу на проведення НС(Р)Д у письмовій формі закріплюється прийняте зазначеними представниками сторони обвинувачення рішення про проведення НС(Р)Д, винесення якого безпосередньо входить до їх повноважень.

Проміжною метою клопотання слідчого, прокурора про надання дозволу на проведення НС(Р)Д є фіксація прийнятого відпо-

відним суб'єктом рішення про необхідність проведення НС(Р)Д та ініціювання отримання дозволу слідчого судді на реалізацію заходів, які істотно обмежують основні права і свободи людини і громадянина.

Ухвала слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д відображає прийняте ним рішення щодо надання згоди на реалізацію відповідних обмежувальних заходів, яке ґрунтується на його суб'єктивній оцінці підстав, обґрунтованості доводів і достатності доказів, наведених стороною обвинувачення.

Доручення слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д відповідно до їх повноважень спрямовано на безпосередню реалізацію вже прийнятого ними рішення шляхом письмового визначення відповідальних виконавців і поставлення їм конкретних, обмежених у часі завдань.

Вказівка прокурора про проведення НС(Р)Д, як і у випадку доручення, спрямована на реалізацію вже прийнятого ним рішення. Однак його проміжна ціль, як видається, може мати подвійне вираження, а саме: 1) ініціювання прийняття слідчим рішення про проведення НС(Р)Д; 2) корегування тактичних заходів, які вже здійснюються у процесі НС(Р)Д безпосередніми виконавцями.

Також вважаємо за необхідне зазначити, що характерним для клопотання, постанови слідчого, прокурора та ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д є чітка законодавча регламентація їх форми і змісту. Що стосується доручення слідчого, прокурора або вказівки прокурора про проведення НС(Р)Д, нормотворцем передбачена лише назва зазначених КПР, а форма і зміст не деталізовані. Це видається досить логічним, оскільки в останніх двох вказаних нами видах КПР не приймається рішення щодо обмеження основоположних прав і свобод людини, яке, в свою чергу, вимагає чіткої деталізації відповідного документа, а лише скеровується процес реалізації вже прийнятого рішення.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можемо констатувати, що проведений аналіз кримінальних процесуальних рішень, виокремлення їх іманентних ознак, дослідження правової природи та сутності, підстав прийняття і реалізації може слугувати науковим підґрунтям для подальшого наукового дослідження проблем ініціювання та проведення НС(Р)Д відповідно до закону та з дотриманням верховенства права як загальної засади кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса: в 2 томах / М.С. Строгович. – Т. 1: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. – М.: Наука, 1970. – 516 с.
2. Лупинская П.А. Законность и обоснованность решений в уголовном судопроизводстве / П.А. Лупинская. – М.: Юридическая литература, 1972. – 79 с.
3. Советский уголовный процесс / Под ред. проф. Д.С. Карева. – М.: Юридическая литература, 1965. – 234 с.
4. Манаев Ю.В. Обоснованность процессуальных решений следователя / Ю.В. Манаев // Советское государство и право. – 1978. – № 5. – С. 84–88.

5. Смірнова В.В. Забезпечення прийняття правомірних рішень судом апеляційної інстанції в кримінальному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / В.В. Смірнова. – Х., 2012. – 225 с.

6. Глинська Н.В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень : дис. ... докт. юрид. наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Glinskaya/d_Glinskaya.pdf.

7. Дубинский А.Я. Исполнение процессуальных решений следователя: правовые и организационные проблемы / А.Я. Дубинский. – К.: Наукова думка, 1984. – 184 с.

8. Басиста І.В. Прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування: [моногр.] / І.В. Басиста. – Івано-Франківськ: Типовіт, 2011. – 500 с.

9. Большой толковый словарь русского языка / Сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 1998. – 1536 с.

10. Марочкін О.І. Мотивування процесуальних рішень слідчого: [моногр.] / О.І. Марочкін – К., Національна академія прокуратури України, 2015. – 214 с.

11. Письменний Д.П. Регламентція слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій в Кримінальному про-

цесуальному кодексі України / Д.П. Письменний // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі: матеріали Всеукраїнської наук.-прак. конф. (Харків, 5 жовт. 2012 р.) – МВС України; Харк. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України, 2012. – С. 70–73.

12. Білічак О.А. Правове регулювання негласних (слідчих) розшукових дій / О.А. Білічак // Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». – 2013. – № 5-2. – С. 181–187.

13. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве: их виды, содержание и формы [Текст] / П.А. Лупинская. – М.: Юрид. лит., 1976. – 168 с.

14. Колотков Н.Г. Принятие решение как стадия процесса применения норм права [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.01 / Н.Г. Колотков [Свердловск. юрид. ин.-т]. – Свердловск, 1980. – 21 с.

15. Муратова Н.Г. Процессуальные акты органов предварительного расследования [Текст] / Н.Г. Муратова. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1989. – 120 с.

16. Кузьмічов В.С. Слідча діяльність: характеристика та напрями вдосконалення: [монографія] / В.С. Кузьмічов, Ю.М. Чорноус. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2005. – 448 с.

УДК 343.123.12 (477)

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИКІВ

Ткаченко В.І., аспірант
кафедри оперативно-розшукової діяльності
і розкриття злочинів факультету № 2
Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті проводиться комплексне дослідження особи злочинця як одного з основних елементів оперативно-розшукової характеристики контрабанди наркотиків. Узагальнюються відомості про елементи структури особи злочинця, надані різноманітними юридичними науками, а також напрацьовані теорією оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: особа злочинця, оперативно-розшукова характеристика, контрабанда наркотиків, наркотики, оперативно-розшукова протидія.

В статье проводится комплексное исследование личности преступника как одного из основных элементов оперативно-розыскной характеристики контрабанды наркотиков. Обобщаются сведения об элементах структуры личности преступника, предоставленные различными юридическими науками, а также наработанные теорией оперативно-розыскной деятельности.

Ключевые слова: личность преступника, оперативно-розыскная характеристика, контрабанда наркотиков, наркотики, оперативно-розыскное противодействие.

Tkachenko V.I. OFFENDER'S PERSONALITY AS AN ELEMENTS OF OPERATIVE AND SEARCH CHARACTERISTICS OF SMUGGLING OF NARCOTICS

The author of the article conducts a comprehensive study of the offender's personality as one of the key elements of operative and search characteristics of smuggling of narcotics. The author has considered the diverse composition elements and properties of the offender's personality having the significance to operative and search combating drug trafficking. The author has generalized the information about the elements of the structure of the offender's personality provided by the various law sciences, as well as worked out by the theory and practice of operative and search activities.

Key words: offender's personality, operative and search characteristics, smuggling of narcotics, drugs, operative and search counteraction.

Постановка проблеми: Розкриття ознак та властивостей особи злочинця як елемента оперативно-розшукової характеристики контрабанди наркотиків потребує ретельного дослідження. Це зумовлено тим, що ефективність оперативно-розшукової протидії контрабанді наркотиків безпосередньо залежить від обсягу знань оперативних працівників про особу злочинця і здатності використовувати

їх у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Актуальність питання підтверджується недостатнім ступенем розробленості: на сьогодні дослідження ознак та властивостей особи злочинця як елемента оперативно-розшукової характеристики контрабанди наркотиків не має фундаментального характеру та потребує більш ретельного аналізу і комплексного підходу.